<u>औद्योगिक ग्राम घोषणा तथा सञ्चालन सम्बन्धी कार्यविधि</u>

<u>प्रस्तावना:</u> स्थानीय स्रोत साधन, कच्चापदार्थ, प्रविधि र सीपको परिचालन गरी लघु, घरेलु तथा साना उद्योगमा लगानी वृद्धि गरी यस्ता उद्योगको स्थापना, विकास र प्रवर्द्धन गर्दै रोजगारी सिर्जनाको माध्यमबाट स्थानीय अर्थतन्त्रमा योगदान पुर्याउन छरिएर रहेका साना उद्योगहरुलाई एकिकृत गरी व्यवस्थित गर्दै उत्पादन र उत्पादकत्व अभिवृद्धिका लागि औद्योगिक ग्रामहरु स्थापना र सञ्चालन गर्न वान्छनिय भएकोले,

नेपाल सरकारले यो कार्यविधि बनाएको छ ।

परिच्छेद- १

<u>प्रारम्भिक</u>

१. <u>संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ</u>: (१) यस कार्यविधिको नाम "औद्योगिक ग्राम घोषणा तथा सञ्चालन सम्बन्धी कार्यविधि, २०७५" रहेको छ ।

(२) यो कार्यविधि नेपाल सरकारवाट स्विकृत भएको मितिदेखि लागू हुनेछ ।

२. <u>परिभाषा:</u> विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस कार्यविधिमा,-

(क) "औद्योगिक ग्राम" भन्नाले औद्योगिक व्यवसाय सम्बन्धी प्रचलित कानून वमोजिम उद्योग स्थापनाको लागि आवश्यक न्यूनतम सामान्य सुविधा तथा पूर्वाधार उपलव्ध नेपाल सरकारबाट घोषणा भएको क्षेत्र सम्झनु पर्छ ।

(ख) "लघु उद्यम" भन्नाले औद्योगिक व्यवसाय सम्बन्धी प्रचलित कानून बमोजिम स्थापित उद्योगलाई सम्झनु पर्छ ।

(ग) "घरेलु उद्योग" भन्नाले औद्योगिक व्यवसाय सम्बन्धी प्रचलित कानून बमोजिम स्थापितखउद्योगलाई सम्झनु पर्छ ।

(घ) "साना उद्योग" भन्नाले औद्योगिक व्यवसाय सम्बन्धी प्रचलित कानून बमोजिम म स्थापित उद्योगलाई सम्झनु पर्छ ।

(ङ) "उद्योग" भन्नाले औद्योगिक व्यवसाय सम्बन्धी प्रचलित कानून वमोजिम दर्ता भई औद्योगिक ग्रामभित्र स्थापना तथा सञ्चालन हुने लघु उद्यम, घरेलु उद्योग तथा साना उद्योग सम्झनु पर्छ ।

(च) "स्थानीय तह" भन्नाले गाउपालिका तथा नगरपालिका सम्झनुपर्छ ।

(छ) "कार्यालय" भन्नाले औद्योगिक ग्रामको सञ्चालन र व्यवस्थापन गर्ने मुख्य जिम्मेवारी भएको स्थानीय तह मातहत रहने औद्योगिक ग्राम व्यवस्थापन ईकाइ सम्झनु पर्छ।

नेपाल सरकार प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय सिंहदरबार, काठमाडौं

(ज) "सामान्य सुविधा" भन्नाले औद्योगिक ग्राम भित्रका सम्पूर्ण उद्योग तथा निकायहरुले सामुहिक रुपमा प्रयोग गर्ने सभाहल,क्यान्टिन, अग्नि नियन्त्रण, आदि जस्ता सुविधा समेत सम्झनु पर्छ ।

(झ) "पूर्वाधार सुविधा" भन्नाले औद्योगिक ग्राम स्थापना, विकास, संचालन र संरक्षण तथा सम्वर्द्धन गर्न आवश्यक सडक, पानी, बिद्युत प्रसारण लाईन आदि जस्ता सुविधा समेत सम्झनु पर्छ ।

(ञ) "मन्त्रालय" भन्नाले नेपाल सरकारको उद्योग, वाणिज्य तथा आपूर्ति मन्त्रालय सम्झनु पर्छ ।

(ट) "प्रदेश मन्त्रालय" भन्नाले औद्योगिक ग्राम रहने सम्बन्धित प्रदेशको उद्योग, पर्यटन, वन तथा वातावरण मन्त्रालय सम्झनु पर्छ ।

(ठ) "दुर्गम पहाडी क्षेत्र" भन्नाले प्रचलित कानुन अनुसार नेपाल सरकारले तोकेको दुर्गम पहाडी क्षेत्र सम्झनु पर्छ ।

(ड) "घना मानव वस्ती" भन्नाले एकहजार घरधुरी वा सो भन्दा वढी बस्ती भएको क्षेत्रलाई सम्झनु पर्छ ।

(ढ) "विशेष वस्तु उत्पादन क्षेत्र" भन्नाले एकै प्रकृतिको वस्तु उत्पादन गर्ने उद्योगहरु मात्र रहने गरी स्थापना भएको औद्योगिक ग्रामभित्रको क्षेत्र सम्झनु पर्छ ।

परिच्छेद- २

औद्योगिक ग्राम घोषणा तथा स्थापनाको लागि मापदण्ड

३. **औद्योगिक ग्रामको लागि मापदण्ड निर्धारण:**

(१) औद्योगिक ग्राम स्थापनाका लागि जग्गाको छनोट गर्दा सामान्यतया देहायका मापदण्ड पूरा भएको स्थान हुनुपर्ने छ:-

(क) औद्योगिक ग्रामको स्थापनाको लागि जग्गाको न्यनूतम क्षेत्रफल:

(१) हिमाली तथा दुर्गम पहाडी क्षेत्रमा ३० रोपनी हुनु पर्ने,

(२) पहाडी क्षेत्रमा ४० रोपनी हुनु पर्ने,

(३) तराई क्षेत्रमा ७ विगहा हुनु पर्ने,

(ख) मानव वस्तीदेखिको दूरी:

(१) घना मानव वस्तीदेखि न्यूनतम एक किलोमिटर दूरी हुनुपर्ने,

(२) औद्योगिक ग्रामको २०० मिटरको परिधिभित्र मानव वस्ती विकास नहुने व्यवस्था गर्ने,

नेपाल सरकार प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय सिंहदरबार, काठमाडौं

(ग) अन्तर्राष्ट्रिय सीमादेखि न्यूनतम दुई किलोमिटर दूरी हुनुपर्ने

तर सीमा क्षेत्र नजिक मात्र जग्गा उपलब्ध हुने भएमा पाँच सय मिटर दूरीमा औद्योगिक ग्राम स्थापना गर्न सकिनेछ।

(घ) आर्थिक तथा भौगोलिक दृष्टिकोणबाट उपयुक्त हुनुपर्ने ,

(ङ) न्यून वातावरणीय असर भएको हुनुपर्ने,

(च) आवश्यकता अनुसार नेपाल सरकारले निर्धारण गरेको अन्य मापदण्ड ।

(२) उपदफा (१) मा जुनसुकै व्यहोरा लेखिएको भएतापनि विशेष बस्तु उत्पादन सम्बन्धी औद्योगिक ग्रामको जग्गाको मापदण्ड र क्षेत्रफल स्थानिय तह आफैले निर्धारण गर्न सक्ने छ ।

(३) उपदफा (१) (क) मा जुनसुकै व्यहोरा लेखिएको भएता पनि निजी क्षेत्रका लगानीकर्ताहरुलेआफैले जग्गाको व्यवस्था गरी औद्योगिक ग्रामको स्थापना विकास सञ्चालन तथा व्यवस्थापन स्थानीय तह सँग समन्वय गरी आफै गर्न सक्नेछन् ।

४. <u>औद्योगिक ग्रामको निर्माण तथा विकासका लागि मापदण्डः</u>

औद्योगिक ग्रामको निर्माण तथा विकासका लागि देहायको मापदण्ड सामान्यतया पूरा भएको हुनुपर्नेछः-

(क) औद्योगिक ग्राम भित्रको जग्गाको उपयोग निम्नानुसार हुनेछः

(१)	उद्योग स्थापनाको लागि प्लट कुल जग्गाको	६० देखि ७० प्रतिशत
(२)	प्रशासनिक तथा सेवा केन्द्र	२ देखि ५ प्रतिशत
(३)	हरियाली क्षेत्र	७ देखि १० प्रतिशत
(४)	मुल सडक तथा सहायक सडक क्षेत्र	१२ देखि १५ प्रतिशत
(५)	खाली जग्गा बिपद व्यवस्थापनका लागि	३ देखि ५ प्रतिशत
(६)	खुला मैदान तथा पार्क	२ देखि ५ प्रतिशत
(७)	अन्य सेवा क्षेत्र (पार्किङ्ग, लोड/अनलोड, स्वास्थ्य केन्द्र आदि)	५ देखि १० प्रतिशत

(ख) औद्योगिक ग्रामको सडकको मापदण्डः

(१) औद्योगिक ग्रामबाट राजमार्गसंग जोड्ने पहुंचमार्गको न्यूनतम चौडाई १० मिटर

(२) औद्योगिक ग्रामभित्रको मुख्य सडकको न्यूनतम चौडाई १० मिटरको हुनुपर्नेछ ।

नेपाल सरकार प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय सिंहदरबार, काठमाडौं

(३) औद्योगिक ग्रामभित्रको सहायक सडकको न्यूनतम चौडाई ७ मिटरको हुनुपर्नेछ ।

(४) औद्योगिक ग्रामभित्रको मुख्य सडकको कम्तिमा एक साइडमा फुटपाथ हुनुपर्नेछ ।

५. <u>औद्योगिक ग्राममा उपलब्ध हुने सामान्य सेवा सुविधा र पूर्वाधार विकासः</u>

औद्योगिक ग्रामभित्र उद्योग संचालन गर्न देहाय बमोजिमको सामान्य सेवा, सुविधा उपलब्ध भएको र पूर्वाधारको विकास भएको हुनेछः-

(क) सामान्य सेवा सुविधाः

(१) औद्योगिक ग्राम प्रशासनिक भवन
(२) बैंक तथा वित्तीय संस्था
(३) दिवा शिशु स्याहार केन्द्र
(४) अग्नि नियन्त्रणको व्यवस्था
(५) सामान प्रदर्शनी तथा बिक्रि कक्ष
(६) शौचालय तथा स्नान गृहः महिला/पुरुष
(७) पार्किङ स्थल तथा आराम स्थल
(८) क्यान्टिन
(९) प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र

(ख) पूर्वाधार विकासः

(१) औद्योगिक ग्रामको प्रवेशद्वार सहितको सीमा पर्खाल वा तारबार
(२) पहुँच मार्ग र ग्रामभित्रको मुख्य तथा सहायक मार्ग
(३) ग्रामभित्रको मुख्य मार्गको साइडमा पैदलमार्ग
(४) उद्योग स्थापनाका लागि विभिन्न प्लट
(५) ११ के भि विद्युत प्रसारण लाइन, आवश्यकता अनुसार विद्युत सब स्टेसन तथा ट्रान्सफरमरको व्यवस्था,
(६) आन्तरिक विद्युत वितरण लाइन
(७) सम्भव भएसम्म बैकल्पिक उर्जाको प्रयोग
(८) गोदाम घरको व्यवस्था
(९) पानी आपूर्ति व्यवस्था
(१०) भूमिगत र सतह ढल निकासको व्यवस्था
(११) औद्योगिक फोहोर व्यवस्थापन (फोहोरमैला सङ्कलन तथा विसर्जन)
(१२) आवश्यकता अनुसार प्रदुषित पानी उपचार संयन्त्रको व्यबस्था

नेपाल सरकार
प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय
सिंहदरबार, काठमाडौं